

**INFORMATOR
MUZEUM
W-GRUDZIĄDZU**

R. XVII, Nr 2 (112)

IV-VI 1977

Opracowanie redakcyjne: Bożena Sikorska-Nowacka

Winiety: Krzysztof Cander

Zdjęcia: Grudziądzkie Towarzystwo Fotograficzne „Kontrasty”

Klische: Zakłady Graficzne Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych w Bydgoszczy

Druk: Zakłady Graficzne w Toruniu — Zakład nr 3 w Grudziądzu

WYSTAWY S.T.A.L.E

+ NAJDAWNIEJSZE DZIEJE PÓLNO-
NEJ CZĘŚCI ZIEMI CHEŁMIŃSKIEJ
+ WCZESNOŚREDNIOWIECZNE GRUCZ-
NO, gmina ŚWIECIE n. WISŁĄ

+ HISTORIA GRUDZIĄDZA
+ GALERIA WSPÓŁCZESNEGO MALAR-
STWA POMORSKIEGO

Muzeum w Grudziądzu przy ul. Wodnej 3/5 (Działy: Archeologia, Etnografia, Sztuka, Naukowo-Oświatowy) i ul. Spichrzowej 9 (Dział Historii) jest otwarte: we wtorki i piątki w godz. 10—18, w środy, czwartki i soboty w godz. 10—15 (w wolne soboty w godz. 11—19), w niedziele i święta w godz. 10—14. W poniedziałki i dni poświęteczne Muzeum jest zamknięte. We wtorki wstęp bezpłatny. W pozostałe dni opłata wynosi: normalna — 4 zł, ulgowa — 2 zł, a dla młodzieży szkolnej i wojska w grupach powyżej 10 osób — 1 zł od osoby. Wycieczkom i grupom zgłoszonym uprzednio w Dziale Naukowo-Oświatowym zapewnia się przewodnika.

WYSTAWY CZASOWE

OPowieść o Gdańsku. Wystawa rysunków dziecięcych i gobelinów wykonanych na ich podstawie przez tkaczki Spółdzielni Pracy Rękodziela Artystycznego „Artes” w Gdańsku, użyczona grudniadzkiemu Muzeum przez Muzeum Historii Miasta Gdańska. Kolekcja prezentuje najlepsze prace, nadesłane na ogólnopolski konkurs rysunkowy dla dzieci, poświęcone Gdańskowi. Była ona czynna w grudniadzkim Muzeum od 27 stycznia do 11 maja 1977 r.

MALARSTWO KIEJSTUTA BEREŻNICKIEGO. Indywidualna wystawa prac artysty plastyka z Gdańska, absolwenta PWSSP w Gdańsku, obecnie docenta tejże uczelni. Na przykładzie 32 obrazów daje ona przegląd twórczości tego malarza

w kilku minionych latach. Ekspozycja była dostępna w salach naszego Muzeum od 25 marca do 26 maja 1977 r.

KOBIETA W SZTUCE MEDALIERSKIEJ. Wystawa ze zbiorów Muzeum w Chorzowie, prezentująca na przykładzie ponad 70 medali dedykowanych kobiecie na przestrzeni wieków od XVII do czasów współczesnych — przeobrażenia jakim ulegało przedstawianie jej wizerunku. Wśród autorów projektów medali są m.in. Jan Wysocki, Józef Stasiński, Józef Gosławski, Franciszek Habdas, Jerzy Jarnuszkiewicz. Wystawę wzbogacają portrety kobiet (obrazy różnych autorów) ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Bydgoszczy. Ekspozycja została otwarta w grudniadzkiemu Muzeum w dniu 26 maja 1977 r.

WYSTAWY

RUCHOME

- I. KLUB MIĘDZYzakładowy ZW. ZAW. PRACOWNIKÓW PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO I CUKROWNICZEGO W GRUDZIĄDZU
 1. Pejzaże Iwana Szyszkiina w reprodukcji (kontynuacja z 1976 r.) — od 1.I.1977 r.
- II. KLUB „POLIGRAFA” W GRUDZIĄDZU
 1. Grafika Leona Wyczółkowskiego w reprodukcji — 8.II.—7.VI.1977 r.
 2. Kwiaty w malarstwie — od 7.VI.1977 r.
- III. KLUB przy ul. JAGIELLOŃCZYKA W GRUDZIĄDZU
 1. Żołnierz polski w malarstwie — od 4.I.1977 r.
- IV. KLUB SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ W GRUDZIĄDZU
 1. Grudziądz 1945 w fotografii — 3.III.—5.IV.1977 r.
- V. KLUB „RUCHU” w MARUSZY k. GRUDZIĄDZA
 1. Grafika Leona Wyczółkowskiego w reprodukcji (zestaw II) — od 26. III.1977 r.
- VI. KLUB w GRUPIE k. GRUDZIĄDZA
 1. Malarstwo polskie w reprodukcjach (zestaw I) — 18.III.—16.IV.1977 r.
 2. Kwiaty w malarstwie — 19.IV.—27.V.1977 r.
 3. Współczesne malarstwo polskie — od 27.V.1977 r.

ZBIÓR NUMIZMATYCZNY MUZEUM W GRUDZIĄDZU

Na zbiór numizmatyczny Muzeum w Grudziądzu składają się: monety, medale oraz banknoty polskie i obce. Numizmaty — znajdujące się w Dziale Historii — liczą ogółem 6.500 pozycji inwentarзовych, z czego 300 najciekawszych wzbogaca stałą wystawę pn. „Historia Grudziądza”.

Geneza zbioru numizmatycznego, podobnie jak historia grudziądzkiego Muzeum, jest związana z założeniem w Grudziądzu Towarzystwa Miłośników Starożytności („Altertumsgesellschaft”), które rozpoczęło działalność 24 listopada 1883 r. Inicjatorem założenia Towarzystwa był dyrektor Gimnazjum Królewskiego dr Zygfryd Anger. Jednym z naczelnych zadań Towarzystwa było zbieranie pamiątek przeszłości oraz szerzenie wiedzy historycznej. Realizując nakreślony statutem plan przystąpiono m.in. do gromadzenia zbiorów, początkowo głównie archeologicznych, a z czasem etnograficznych i historycznych. Wkrótce zorganizowano też pierwszą ich ekspozycję, a w następnych latach podjęto inicjatywy urządzenia muzeum.

Pierwsza moneta wpłynęła do zbiorów historycznych Towarzystwa w dniu 13.IV. 1884 r. Była to moneta wybita przez Zygmunta III (nie podano nominału ani daty wybitcia). Największy zespół monet, który wzbogacił zbiory Towarzystwa, pochodził z wykopalisk prowadzonych w Grucznie w latach 1884—1888. W czasie prac wykopaliskowych natrafiono na garnek

z monetami, który zawierał 1.097 sztuk monet całych oraz 600 sztuk siekańców srebrnych. W roku 1886 w miejscowości Uśc (dawny powiat chełmiński) znaleziono garnek ze skarbem srebrnym o wadze 385,06 g, a w nim 184,28 g połamanych ozdób srebrnych, z 200,78 g monet europejskich i wschodnich. Wśród monet europejskich wystąpiły krzyżówki polskie, denary czeskich Bolesławów, denary z Kolonii, Moguncji, Spiry i Ratzybony, a także monety bizantyjskie. W grupie monet wschodnich przeważały dirhemy Sammanidów. Skarbem tym podzieliły się muzea w Grudziądzu, Gdańsku i Berlinie.

Dalsze powiększenie zbioru monet nastąpiło w roku 1891. Na zebraniu członków Towarzystwa w dniu 8.II. tegoż roku radca miejski Ksawery Froelich — badacz dziejów miasta i regionu — poinformował obecnych o nowych nabytkach numizmatycznych, na które złożyły się monety rzymskie Marka Antoniusza, Domicjana, Antoniusza Piusa, Commodusa, Germanica, Julii Augusty, Galienusa, Walensa i monety średniowieczne (wpływy zachodnie): denary Ottona III bite w Magdeburgu, Lothara II bite w Mittawie, a także bliżej nie określona liczba denarów (tzw. Wendenpfennige). Unikalną monetę podarował Towarzystwu jeden z jego członków — księgarz Schubert z Grudziądza. Był to gulden heski, znaleziony podczas budowy domu. Tego typu monet wybito w Hesji tylko 100 sztuk, z czego 97 wyco-

Szlag krzyżacki b.r. — Michał Kűchmeister von Sternberg (1414—1422)

Grosz pruski 1530 r. — Zygmunt I

fano z obiegu. Opis katalogowy guldena jest następujący:

Av.: Ludwik Wielki Książę, regent Hesji

Rv.: Wolność prasy, uzbrojenie ludu, rządy przysięgłych, parlament niemiecki 6.III.1848.

Innym interesującym okazem był przekazany do zbioru srebrny grosz księcia Albrechta Brandenburskiego, znaleziony na Górze Zamkowej w Grudziądzu, a pochodzący z czasów piastowania przez księcia godności mistrza krzyżackiego. Na monęcie widnieje napis „Justus ex fide vivet”. W tym samym roku wpłynęła też większa liczba monet arabskich, monety cesarskie z lat 970—1070, denary Ottona i Adelajdy, a także monety Ethelreda z X w. i Karola Wielkiego z XI w. Brak katalogu zbiorów z tego okresu stanowi przeszkodę w ustaleniu dokładniejszych danych.

W roku 1900 znaleziono w Grudziądzu 24 sztuki brakateów krzyżackich z XV wieku, które zostały przekazane do zbiorów muzealnych przez jednego z członków Towarzystwa.

W protokółarzu z zebrania z roku 1901 pojawia się nazwisko nauczyciela gimnazjalnego dra Ignacego Proetoriusa, który w roku następnym zostaje mianowany opiekunem rosnącego stale zbioru monet. Na zebraniu w dniu 17.I.1902 r. użyto po raz pierwszy nazwy „zbiór numizmatyczny”, a przewodniczącą Towarzystwa dr Z. Anger przekazał zbiór do naukowego opracowania dr I. Proetoriusowi. Przedstawiono też listę kolejnych ofiarodawców monet oraz złożone ekspozycje, wśród których znalazło się wiele monet polskich. Na kolejnych zebraniach członkowie dowia-

dywali się o dalszych nabytkach, poznając zawsze listę ofiarodawców, a także o dokonywanych zakupach. Jedno z posiedzeń w 1902 r. poświęcone było omówieniu sprawy cen, kupna i sprzedaży monet. Członkom Towarzystwa chodziło przede wszystkim o rozwiązanie problemu pokątnego handlu monetami. Ustalono nawet cennik, który miał obowiązywać przy zakupie monet.

Z nabytków 1903 r. na uwagę zasługuje zakup 600 monet, pochodzących z 2 urn znalezionych w grobach skrzynkowych koło Nowego, o którym jednak brak bliższych danych. Drugi poważny zakup obejmował również 600 monet, wśród których znalazły się rzadko spotykane pozycje talarowe. Pokażne liczebnie i wartościowe były też dary, m.in.: 128 monet z okresu XV—XIX w. ofiarowanych — wraz z pierwszymi katalogami monet z Hanoveru i Frankfurtu n. Menem — przez członka Towarzystwa kpt. Mathesa, 30 monet srebrnych i miedzianych Augusta III, srebrne monety pruskie z XVII w., monety polskie Jana Kazimierza, Zygmunta III, srebrny rubel Katarzyny II.

W roku 1904 wpłynęły jako dary: 3 srebrne trojaki Zygmunta III, 3 grosze srebrne śląskie z 1634 r., szeląg Gustawa Adolfa z 1620 r., ½ franka francuskiego z 1882 r., srebrna moneta holenderska z 1880 r., srebrna moneta chińska oraz 18 monet współczesnych.

Rok 1905 obfitował w przekazy monet pochodzących z wykopalisk archeologicznych z Grudziądza i okolic. W Górnej Grupie znaleziono monetę brązową cesarza Antoniusza Piusa, z Rządzą wpłynął do zbioru kwartnik krzyżacki Wielkiego Mistrza Winrycha von Kniprode, w Gru-

Trojak ryski 1583 r. — Stefan Hatory

dziądzu znaleziono szelągi Jana Kazimierza, orty Zygmunta III z 1621 r. oraz szelągi miast pruskich z XV i XVI w. Dalsze znaleziska to monety szwedzkie z Elbląga, Rygi i Inflant, bite z imieniem Gustawa Adolfa, Krystyna i Karola XI, z datami po roku 1675. W miejscowości Mokre znaleziono skarb monet polskich i pruskich z XVII i XVIII w. Wśród monet polskich znajdowały się monety koronne, monety miejskie Gdańska, Torunia, Elbląga i Rygi, a wśród monet pruskich — królewieckie.

W latach następnych wpłynęły jako dary m.in.: monety rzymskie, monety polskie z XVI, XVII i XVIII wieku (jak: grosz Zygmunta I z 1545 r., szeląg litewski Jana Kazimierza z 1651, trojaki St. Augusta Poniatowskiego), monety pruskie z XVIII i XIX w., monety rosyjskie i chińskie.

Jak wynika ze sprawozdań zawartych w protokółarzach Towarzystwa rezultatem szeroko zakrojonej akcji propagandowej był wzrost liczby monet w latach 1904—1908 do 4 tysięcy. Przeważały wśród nich numizmaty niemieckie. Pokaźną część zbioru stanowiły również monety polskie i rzymskie, uzyskane głównie z wykopalisk i luźnych znalezisk w mieście i okolicy. Z monet polskich większość stanowiły eksponaty z lat 1576—1795. Rozbudzenie zainteresowania sprawami numizmatycznymi było w dużej mierze zasługą dra Ignacego Proetoriusa, opiekuna zbioru. Wyrazem tego były liczne odczyty publiczne, organizowane przez Towarzystwo, na które zapraszano także wykładowców z innych ośrodków. Odczyty te przyczyniły się do wzrostu systematycznej

ofiarności społeczeństwa na rzecz zbioru. Dr I. Proetorius opiekował się zbiorem numizmatycznym aż do swojej śmierci w roku 1908. Trudno ustalić — wobec niepełnych materiałów źródłowych — kto przejął po nim pieczę nad zbiorem. Z luźnych zapisów wynika, że w następnych latach (do zakończenia I wojny światowej) stan posiadania numizmatów uległ niewielkiemu zwiększeniu.

Po przejściu zbiorów Towarzystwa Miłośników Starożytności przez władze polskie w roku 1921 — po odzyskaniu przez Grudziądz niepodległości — liczba eksponatów muzealnych obejmowała 9 tysięcy pozycji, wśród których było ca 4 tysiące numizmatów. Po przeprowadzonej analizie zbiorów — przy wydatnej pomocy prof. dra Józefa Kostrzewskiego z Poznania — udostępniono grudziądzkie Muzeum zwiedzającym w dniu 26 lipca 1921 r. Odtąd datuje się działalność polskiej placówki muzealnej w Grudziądzu, kierowanej, od 1922 r. do września 1939 r. przez dra Władysława Łęgę, kapelana wojskowego, pełniącego honorowo obowiązki kustosa, znanego i cenionego badacza z dziedziny archeologii, historii średniowiecznej i etnografii. Dzięki ożywionej działalności ks. dra Wł. Łęgi zaczęły napływać nowe dary i nabytki do grudziądzkiego Muzeum, w tym również numizmaty. Między innymi zakupiono monety średniowieczne pochodzące ze skarbu w Skarszewach, pow. Świecie, Chmielniku, pow. Przasnysz oraz 15 srebrnych monet rzymskich ze skarbu w Rywałdziku, pow. Brodnica. Zakupiono także pieniądze i bony miejskie Grudziądz, Chełmna, Świecia i Gniewu, kursujące w okresie I wojny światowej.

W okresie międzywojennym nie organizowano odrębnych wystaw numizmatycznych. Monety — w liczbie kilkudziesięciu sztuk — wzbogacały ekspozycję działu kulturalno-historycznego i mieściły się w jednej z gablot. Ogromna większość zbioru była zmagazynowana, a najcenniejsze numizmaty przechowywane w skrytce kasy ogniотrwalej ówczesnego Zarządu Miejskiego w Ratuszu. W roku 1939 zbiór numizmatyczny liczył 5 tysięcy monet.

Po zajęciu Grudziądza przez okupanta we wrześniu 1939 r. Muzeum zostało zamknięte. Otwarto je 1 grudnia 1940 r. i to po spreparowaniu ekspozycji w duchu niemieckiej propagandy przez nowego dyrektora dra Hansa Bernarda Meyera, który skrętnie usunął przedmioty świadczące o polskości tych ziem. Wszczął on też dochodzenie — za pośrednictwem niemieckiej policji kryminalnej — w sprawie brakujących w Muzeum najcenniejszych zabytków, w tym złotych numizmatów. Wśród podejrzanych znalazł się też dr Władysław Łęga, którego mieszkanie, wraz z piwnicą, zostało skrupulatnie zrewidowane. Dopiero po pewnym czasie Niemcy dowiedzieli się o zdeponowaniu wartościowych zabytków w skarbcu Ratusza i tam je odnaleźli. Wkrótce jednak i oni — wobec niepomyślnej sytuacji na froncie wschodnim — zabezpieczyli najcenniejsze eksponaty w tym samym miejscu. Znajdowały się wśród nich złote i srebrne monety, archiwalia, starodruki, rzemiosło artystyczne.

Na przełomie lutego i marca 1945 r., w wyniku działań wojennych na terenie miasta, gmach Muzeum — podobnie jak większość budynków Grudziądza — został poważnie uszkodzony. Ucierpiały też zbiory muzealne, które już uprzednio zostały znacznie uszczuplone przez okupanta, wywołającego cenniejsze zespoły zabytków (głównie archeologicznych) do Niemiec. Pierwsze pobiczne obliczenia strat dokonane w kwietniu 1945 r. pozwoliły stwierdzić, że z ogólnej liczby eksponatów zachowało się tylko 30% zbiorów, tj. 3.004 pozycje, w tym 1.804 sztuki monet srebrnych i miedzianych. Podjęta akcja zbierania zabytków oraz zabezpieczania w terenie ocalałych eksponatów — kierowana przez delegata Krajowej Rady Narodowej w Lublinie Z. Wiednia — oraz intensywna działalność popularyzatorska i kolekcjonerska prowadzona przez pierwszego po wojnie kustosa Muzeum J. Blachnio, przyczyniły się do szybkiego wzrostu liczby muzealiów. Pod koniec roku 1950 Muzeum w Grudziądzu posiada już 6.800 eksponatów, a rok 1956 rozpoczyna stanem 9.505 pozycji inwentarzowych.

Równoległe ze wzrostem liczby eksponatów z innych dziedzin wzbogacał się zbiór numizmatyczny. W dniu 21 czerwca 1948 r. dokonano komisyjnego otwarcia ogniотrwalej kasy w Ratuszu, w której znaleziono zdeponowane cenne eksponaty. Były wśród nich monety (1.180 sztuk) jednak zabrakło najwartościowszych — złotych. Tak więc z 5-tysięcznego zbioru po-

Ort koronny 1668 r. — Jan Kazimierz

Talar 1766 r. — Stanisław August Poniatowski

zostały po II wojnie światowej 2.984 sztuki monet srebrnych i miedzianych. Uporządkowaniem i opracowaniem zbioru numizmatycznego w latach powojennych zajmowali się: dr Zygmunt Wdowiszewski, pik dr Marian Kowalski, mgr Anatol Gupieniec, mgr Teresa Karczewska i autorka artykułu, obecnie opiekująca się zbiorem.

Wzrost liczby monet, medali i pieniędzy papierowych w ostatnim 30-leciu jest wynikiem szeroko zakrojonej akcji kolekcjonerskiej oraz licznych zakupów dokonywanych przez grudziądzkie Muzeum. Spośród wielu ofiarodawców na szczególne wyróżnienie zasługują: Bronisław Przemyszański, Józef Nałaskowski, Konrad Lipkowski oraz doc. dr Jan Gerlach.

Obecnie w grupie monet polskich, która obejmuje okazy od czasów piastowskich

do współczesnych, do najciekawszych należą: denary Bolesława Krzywoustego, monety dynastii Jagiellonów, monety obłąniczne — gdańskie Stefana Batorego, talar wybity przez Targowiczan oraz talar próbny Stanisława Augusta Poniatowskiego. W grupie tej znajdują się także monety z okresu Polski Porozbiorowej, Księstwa Warszawskiego, Królestwa Kongresowego, I wojny światowej, marki kredytowe spółdzielni wojskowych w Grudziądzu z okresu międzywojennego oraz komplety monet obiegowych i próbnych PRL.

W grupie monet obcych znajdują się następujące zespoły: monety starożytne greckie i rzymskie, denary krzyżowe niemieckie, średniowieczne monety chińskie, monety krzyżackie (od Winrycha von Kniprode do Albrechta von Hohenzollern), monety nowożytne europejskie i azjatyckie.

Bon miejski 5 marek 1918 r. — Grudziądz i powiat (wojenne)

W zespole medali polskich znajdują się: medale królewskie, okolicznościowe, miejskie i prywatne. Interesującą grupę stanowią medale królów polskich (kopie galwaniczne), których autorami byli I. F. Holzhauser i jego uczeń I. I. Reichel. Najlichnieszy zestaw tworzą medale dwudziestowieczne. Mamy tu także odznaki pułkowe, w tym również grudziądzkie, oraz ordery, odznaczenia i odznaki PRL.

Spośród medali obcych, które są w posiadaniu grudziądzkiego Muzeum, należy wyróżnić kilkanaście sztuk medali i żetonów niemieckich z XIX wieku.

W zbiorze banknotów i pieniędzy zastępczych znajdują się banknoty polskie — od pierwszych (z czasów insurekcji kościuszkowskiej) do obecnych oraz obce. Z polskich — najciekawsze to banknoty

grudziądzkie z okresu I wojny światowej — środek płatniczy na terenie miasta i powiatu. Liczny zespół stanowią bony obywatelskie z czasów II wojny światowej. Z obcych — należy wyróżnić grupę banknotów i pieniędzy zastępczych rosyjskich. Liczebnie przeważają tu pieniądze zastępcze niemieckie z początku XX wieku, drukowane przez poszczególne miasta niemieckie i służące jednocześnie jako środki płatnicze i reklama miejscowości. Umieszczano na nich widoki malowniczo położonych pensjonatów, zabytkowych budowli, czasem też ilustracje baśni i legend związanych z danym miastem.

Dalszy rozwój zbioru numizmatycznego Muzeum w Grudziądzu idzie w kierunku uzupełniania numizmatów polskich oraz mających związek z Polską.

Medal — Sejmik Generalny w Grudziądzu 1522 r. — E. Gorol 1971

Bibliografia

1. *Protokoll-Buch der Graudenzter Altertums-Gesellschaft von 1883—1889*, t. I.
2. *Graudenzter Altertums-Gesellschaft Protokoll-Buch*, t. II, von Ostern 1889 — 30.X.1908.
3. *List nauczyciela Behrendta z Komorowa do dr. Z. Angera*, z dnia 14.IV.1904 r.
4. M. Gumowski — *Wykopaliska monet w Grudziądzu i okolicy*, *Rocznik Grudziądzki*, t. III, Grudziądz 1963 r., ss. 219—234.
5. M. Gumowski — *Mazanki, pow. grudziądzki (znaleziska monety rzymskiej)*. *Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne* 1911 r., s. 96.
6. *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Miłośników Starożytności za rok 1914* (w jęz. niemieckim).
7. J. Blachnio, M. Kowalski — *Zarys dziejów Gabinetu Numizmatycznego Muzeum w Grudziądzu*, *Wiadomości Numizmatyczne*, R. V, z. 1(15), 1961 r., ss. 60—62.
8. *Rocznik Grudziądzki*, t. II, Grudziądz 1962, s. 160.

KATALOG WYBRANYCH POZYCJI ZE ZBIORU NUMIZMATYCZNEGO MUZEUM W GRUDZIĄDZU

MONETY

1. GAZOWNIA MIEJSKA W GRUDZIĄDZU

Av.: Herb miejski polski — kościół, w otwartej bramie stojąca postać biskupa, z infułą w prawej ręce. Architektura kościoła złożona z czterech baszt, centralnie nadbudówka, zakończona trójkątnymi daszkami z kulkami i proporczykami na szczytach. W każdej wieży jedno okno, poniżej w murze dwa okna.

Rv.: Napis rozdzielony — WŁASNOŚĆ GAZOWNI (w otoku) W GRUDZIĄDZU (w środku monety)

Obwódka wewnętrzna perełkowa, u dołu trzy rozetki.

Moneta bita w cynku i miedzi.

Średnica — 24 mm

Wydana — 1920 r.

MG(MY) 4323

2. 64 PUŁK PIECHOTY, KASYNO PODOFICERSKIE — 1 ZŁOTY

Av.: W środku napis 2 wierszowy: 64 (P.P.), w otoku: KASYNO PODOFICERSKIE GRUDZIĄDZ

Rv.: W środku cyfra 1 spleciona z literą Z/=złoty/.

W półkolu u dołu związane wstążką dwie gałązki lauru.

Cynk

Średnica — 25 mm

Wydana po roku 1924

MG(MY) 3068

3. 18 PUŁK UŁANÓW POMORSKICH — SPÓŁDZIELNIA — 10 GROSZY

Av.: 4 wierszowy napis: SPÓŁDZIELNIA 18 P./UŁANÓW/POMORSKICH/GRUDZIĄDZ/

Rv.: W środku 2 wierszowy napis — 10/GROSZY/, u góry w półkolu — MARKA KREDYTOWA

Cynk

Średnica — 20 mm

Wydana po roku 1924

MG(MY) 3386

MEDALE

1. IZBA PRZEMYSŁOWO-HANDLOWA W GRUDZIĄDZU

Av.: Postać kobieca, pod drzewem. Wokół bioder miękko układająca się szata. Z lewej strony kaduceusz, z prawej atrybuty handlu i przemysłu (kotwica, koło zębate, w tle żaglowiec). Dłoń wyciągnięta z gałązką lauru. Na drugim planie zabudowa fabryczna — z prawej strony 2 wierszowy napis: CZĘŚĆ /PRACY/. Z lewej strony na pniu drzewa sygnatura GERTEL, BERLIN

Rv.: W wieńcu dębowym 5 wierszowy napis: IZBA/PRZEMYSŁOWO/HANDLOWA W/GRUDZIĄDZU/

Posrebrzany

Średnica — 47,7 mm

b.r.

MG(ME) 694

2. ODZNAKA 18 PUŁK ULANÓW

Av.: Krzyż równoramienny, ramiona zakończone kulkami. W środku gryf pomorski — prawy profil; trzyma w szponach literę U, w środku cyfra 18.
Nakrętka: Napis: W. GONTARCZYK (WARSZAWA) ul. MIODOWA Nr 19.
Metal + błękitna emalia
Wymiar: 38×38 mm
b.r.

MG(ME) 575

3. SEJMIK GENERALNY W GRUDZIĄDZU

Av.: Głowa en face, z lewej strony sygnatura autora (złączone litery EG)
W otoku — MIKOŁAJ KOPERNIK 1473—1543.
Rv.: Na tle monet Zygmunta I napis: DE AESTIMATIONE MONETAE.
W otoku — SEJMIK GENERALNY W GRUDZIĄDZU 21.III.1522
Tombak
Średnica — 70 mm
Wydany — 1971 r.

MG(ME) 607

BANKNOTY

1. BON 5 MAREK — EMISJA III, ROK WYDANIA 1920

Na białym tle czarny nadruk.

Av.: Kriegsnotgeld nr 10110

Stadt — und Landkreis Graudenz

Fünf Mark

W czterech rogach cyfra 5, w okrągłej ramce perełkowej. W poprzek banknotu czerwony napis w języku polskim i niemieckim, który mówi o uznaniu bonów jako urzędowych środków płatniczych w mieście i powiecie grudziądzkim.

Rv.: Data emisji — Graudenz, den 21 October 1918.

Podpisy: starosty i prezydenta miasta.

Z lewej strony pieczętka z herbem niemieckim Grudziądza, w otoku napis — DER MAGISTRAT DER STADT GRAUDENZ, w środku widok miasta od strony Wisły. Z prawej strony pieczętka, w środku orzeł pruski, w otoku napis — KSN. LANDRATH D. KR. GRAUDENZ

Papier

Wielkość: 11,3×77 mm

MG(BA) 96

2. BON 10 MAREK — EMISJA II I III, ROK 1918, 1920

Opis jak wyżej.

Papier

Wielkość: 11,3×77 mm

MG(BA) 96

3. BON 20 MAREK — EMISJA I, II, III — ROK 1918, 1920

Na błękitnym tle nadruk czarny emisji III.

Opis jak wyżej.

Wielkość: 11,3×77 mm

MG(BA) 97

BOŻENA MICHALSKA-KACZOR

Z NASZEGO MUZEUM

* W drugim kwartale 1977 r. zaszły następujące zmiany w wystawach czasowych grudziądzkiego Muzeum:

- w dniu 11 maja zamknięto wystawę gobelinów i rysunków pn. „Gdańsk w oczach dziecka”, czynną od dnia 27 stycznia 1977 r. Ogółem zwiedziły ją 4.324 osoby, w tym 96 wycieczek z 2.660 uczestnikami;
- w dniu 26 maja zamknięto wystawę indywidualną malarstwa Kiejstuta Bereźnickiego, dostępną w naszym Muzeum dla zwiedzających od dnia 25 marca 1977 r. Obejrzało ją ogółem 2.156 osób, w tym 46 wycieczek z 1.170 uczestnikami;
- równocześnie w dniu 26 maja otwarto interesującą ekspozycję medali pn. „Kobieta w sztuce medalierskiej”. Wystawa — zorganizowana dla uczczenia Dnia Matki — wzbudziła duże zainteresowanie: na otwarcie przybyli do Muzeum przedstawiciele władz partyjnych i administracyjnych miasta, działacze kultury, pracownicy instytucji, placówek oświatowych i kulturalnych Grudziądza oraz reprezentanci współpracujących z nami muzeów spoza Grudziądza. Słowo wstępne wygłosiła mgr Bożena Michalska-Kaczor — st. asystentka Działu Historii i zarazem autorka scenariusza wystawy. Do ekspozycji wydano drukiem ilustrowaną składankę-zaproszenie,

Pierwsi zwiedzający wystawę „Kobieta w sztuce medalierskiej” w dniu jej otwarcia

opracowaną przez nasze Muzeum. Medale poświęcone kobiecie — ze zbiorów chorzowskiego Muzeum — od pierwszego dnia ich prezentacji w Grudziądzu przyciągały wielu zwiedzających. Również obrazy, które urozmaicały i wzbogacały wystawę — użyczone przez Muzeum Okręgowe w Bydgoszczy — stanowiły okazję obejrzenia kolekcji prac wybitnych malarzy (m.in. Boznańskiej, Malczewskiego, Krzyżanowskiego, Siemiradzkiego).

* W ramach organizowanych już systematycznie **koncertów przy świecach** odbyły się w grudziądzkim Muzeum kolejne wieczory muzyczne:

— w dniu 2 kwietnia wystąpił z recitalem fortepianowym młody pianista z NRD — **ROLF DIETER ARENS**, znany już szeroko i poza granicami swego kraju. Wykonał on utwory Mussorgskiego, Chopina, Beethovena i Mozarta. Współorganizatorami koncertu byli (poza Muzeum): Wydział Kultury, Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Miejskiego w Grudziądzu, Filharmonia Pomorska im. I. Paderewskiego w Bydgoszczy oraz Ośrodek Kultury i Informacji NRD w Warszawie. Koncert zgromadził w Muzeum ponad 70 słuchaczy;

— w dniu 9 maja grudziądzcy melomani mieli okazję zobaczenia i usłyszenia wybitnego polskiego solisty — **ANDRZEJA HIOLSKIEGO** (baryton). Przy akompaniamencie Jerzego Marchwińskiego, również znanego muzyka — pianisty, wykonał on pieśni Schuberta, Moniuszki, Galla i Karłowicza. Na koncert, zorganizowany wspólnie z Grudziądzkim Towarzystwem Kultury i Filharmonią Pomorską, przybyło do Muzeum ponad 100 słuchaczy;

— w dniu 28 maja odbył się w Muzeum koncert grudziądzkiego zespołu kameralnego „Ad deliberandum” dla goszczącej w naszym mieście grupy miłośników Grudziądza z Warszawy (skupiającej dawnych mieszkańców, głównie absolwentów szkół średnich w okresie międzywojennym). Koncert był jednym z punktów programu pobytu u nas grupy warszawskich miłośników Grudziądza i został poprzedzony zwiedzeniem ekspozycji Muzeum. W programie koncertu, którym kierowała mgr Edyta Matuszewska, znalazły się utwory: A. Jarzębskiego, J. S. Bacha, G. Tartiniiego i A. Vivaldiego. Impreza zgromadziła około 100 uczestników, a patronowały jej dyrekcja GZPGum „Stomil” i sekcja miłośników miasta Grudziądzkiego Towarzystwa Kultury.

* W drugim kwartale 1977 r. zorganizowano w naszym Muzeum 22 prelekcje, przygotowane i wygłoszone przez pracowników Muzeum, dla młodzieży, wojska i zgłoszonych uprzednio grup środowiskowych (m. in. uczestników szkoleń PTTK, wycieczek z innych muzeów, warszawskiej sekcji miłośników Grudziądza). Łączna liczba słuchaczy wszystkich prelekcji wyniosła 900 osób.

* Frekwencja zwiedzających wystawy w gmachu Muzeum w ciągu II kwartału 1977 r. wyniosła ogółem 3.731 osób, w tym 80 wycieczek z 2.240 uczestnikami.

(bos)

WYDAWNICTWA NADESŁANE

Archaeologia Baltica. Symposium Primum Archaeologorum Balticorum Teolog — Polska, 4—6.IX.1974 r., Łódź 1975 (nadesł. Katedra Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego w Łodzi).

Badania Archeologiczne prowadzone przez Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka w latach 1974—1975, Wieliczka 1975 (nadesł. Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka).

Banach J. — Ikonografia Wawelu, t. 1—2, Kraków 1977 (nadesł. Państwowe Zbiory Sztuki na Wawelu).

Bartków-Domagała J., Woźniak D. — Medale filatelistyczne 1928—1975, Wrocław 1976 (nadesł. Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu).

Basistowa K. — Wycinanki (składanka), Lublin 1971 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Lublinie).

Błachowski A. — Dziecko w sztuce ludowej. Twórczość ludowa dla dziecka. Katalog wystawy, Toruń 1976 (nadesł. Muzeum Etnograficzne w Toruniu).

Błachowski A. — Mikołaj Kopernik im polnischen bildnerischen Volksschaffen, Berlin (nadesł. j.w.).

Boniecki J. — Rewolucja 1905—1907 w dawnej Guberni Radomskiej, Radom, b.r. (nadesł. Muzeum Okręgowe w Radomiu).

Czarnik J. — Ordery i odznaczenia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej — ze zbiorów Muzeum Sztuki Medalierskiej we Wrocławiu, Przemyśl 1976 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Przemyślu).

Czyżak A. — Kobieta w numizmatyce i medalierstwie, Toruń, b.r. (nadesł. Muzeum Okręgowe w Toruniu).

Dawne meble ludowe północnej Polski. Katalog wystawy, Toruń 1976 (nadesł. Muzeum Etnograficzne w Toruniu).

Fabiński J. — De l'histoire de la chasse sur les terres polonaises, Wrocław 1972 (nadesł. Muzeum Archeologiczne we Wrocławiu).

Gauda A. — Sprzęty ludowe Lubelszczyzny (składanka), Lublin 1972 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Lublinie).

Gauda A. — Tkaniny ludowe Lubelszczyzny (składanka), Lublin, b.r. (nadesł. j.w.).

Gerlach-Kłodnicka J. — Katalog wydawnictw Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Wrocław 1975 (nadesł. Zarząd Główny PTL we Wrocławiu).

Gołubkow M., Jęczalik E. — Ule figuralne. Katalog wystawy pokonkursowej, Wrocław 1976 (nadesł. Muzeum Etnograficzne we Wrocławiu).

Grajewski W. i 2 in. — W XXX rocznicę wyzwolenia Wielkopolski. Przewodnik, Poznań 1975 (nadesł. Muzeum Historii Ruchu Robotniczego im. M. Kasprzaka w Poznaniu).

Gruszczyńska A. — Ozdoby i zdobnictwo w pradziejach Polski, Rzeszów 1975 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Rzeszowie).

Jagięła K. — Ludowe budownictwo zrębowe na Dolnym Śląsku. Informator wystawy dokumentacji rysunkowej i fotograficznej, Wrocław 1976 (nadesł. Muzeum Etnograficzne we Wrocławiu).

Jankowska H. — Najdawniejsze dzieje Wrocławia, Wrocław 1975 (nadesł. Muzeum Archeologiczne we Wrocławiu).

Kaczanowska A. — Rzeźby Wiktora Cwierzaka. Kraków 1975 (nadesł. Muzeum Etnograficzne w Krakowie).

Kamocki J. — Sztuka wyspy Bali, Olsztyn 1976 (nadesł. Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie).

Karczmarszewski A. — Kowalstwo ludowe południowo-wschodniej Małopolski, Rzeszów 1976 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Rzeszowie).

Koszalińskie Zeszyty Muzealne, t. 6, Koszalin 1976 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Koszalinie).

- Kroczyński H.** — **Hełmy stalowe.** Katalog wystawy Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu, Kołobrzeg 1975 (nadesł. Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu).
- Lorentz E.** — **Polskie badania archeologiczne w basenie Morza Śródziemnego, Rzeszów 1975** (nadesł. Muzeum Okręgowe w Rzeszowie).
- Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, nr 21, Sanok 1976** (nadesł. Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku).
- Mączkowska M.** — **Olsztyn i okolice w pradziejach.** Katalog wystawy, Olsztyn 1974 (nadesł. Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie).
- Mosiewicz A.** — **Wystawa „Portret na medalu”.** Składanka, Koszalin 1976 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Koszalinie).
- Motyka J.** — **Kasztelania chrzanowska, Kraków 1976** (nadesł. Muzeum w Chrzanowie).
- Möbius P. i 2 in.** — **Walka niemieckich antyfaszystów 1933—1945.** Przewodnik po wystawie, Poznań 1975 (nadesł. Muzeum Historii Ruchu Robotniczego im. Marcina Kasprzaka w Poznaniu).
- Muzea w procesie wychowania młodzieży, BMiOZ, seria B, t. 46, Warszawa 1977** (nadesł. Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie).
- Nowoczesne rozwiązania plastyczno-techniczne w wystawiennictwie, BMiOZ, seria B, t. 47, Warszawa 1977** (nadesł. j.w.).
- (Ogólnopolski) X Ogólnopolski Festiwal Folkloru i Sztuki Ludowej w Płocku, Płock 1976** (nadesł. Muzeum Książąt Mazowieckich w Płocku).
- Orysiak S.** — **Muzealnictwo historyczne i historii techniki w Polsce Ludowej w latach 1945—1970, BMiOZ, seria B, t. 48, Warszawa 1977** (nadesł. Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie).
- Ostowska D., Gołubkow M.** — **Szopki na Dolnym Śląsku, Wrocław 1976** (nadesł. Muzeum Narodowe we Wrocławiu).
- Ostrowska-Wójcik H.** — **Skrzynie ludowe Pomorza Środkowego ze zbiorów Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, Białystok 1976** (nadesł. Muzeum Okręgowe w Białymstoku).
- Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej, z. 13, Poznań 1977** (nadesł. Biblioteka Kórnicka PAN w Kórniku).
- Paterczyk Z., Szczepaniak M.** — **Postępowe i rewolucyjne tradycje Wielkopolski.** Przewodnik po wystawie, Poznań 1975 (nadesł. Muzeum Historii Ruchu Robotniczego im. M. Kasprzaka w Poznaniu).
- Pawliszak J.** — **Przeгляд broni białej od Kościuszki do kościuszkowców.** Katalog, Malbork 1974 (nadesł. Muzeum Zamkowe w Malborku).
- Piniński J.** — **Pieczczę Pomorza Zachodniego w XII—XVII wieku.** Wystawa, Szczecin 1975 (nadesł. Muzeum Narodowe w Szczecinie).
- Pokropek M.** — **Jarmark Płocki, cz. III.** Katalog twórców ludowych biorących po raz pierwszy udział w kiermaszu sztuki ludowej w Płocku w roku 1975, Płock 1976 (nadesł. Muzeum Książąt Mazowieckich w Płocku).
- Prace Etnograficzne, z. 9, Warszawa 1976** (nadesł. Katedra Etnografii Słowian UJ w Krakowie).
- Ptaszyńska D.** — **Miejskie mury obronne w województwie koszalińskim, Koszalin 1974** (nadesł. Muzeum Okręgowe w Koszalinie).
- Rocznik Białostocki, t. 13, Warszawa 1976** (nadesł. Muzeum Okręgowe w Białymstoku).
- Samplawska H.** — **Rzeźba twórców ludowych Dolnego Powiśla, Kwidzyn 1976** (nadesł. Muzeum Zamkowe w Malborku).
- Schemat dokumentacji konserwatorskiej zabytków ruchomych, BMiOZ, seria B, t. 45, Warszawa 1977** (nadesł. Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie).
- Szarek-Waszkowska E.** — **Cmentarzysko łużyckie w Kłyżowie, woj. tarnobrzeskie, Rzeszów 1975** (nadesł. Muzeum Okręgowe w Rzeszowie).
- Szkice Legnickie, t. 9, Wrocław 1976** (nadesł. Okręgowe Muzeum Miedzi w Legnicy).

Świątkowski H. — Łowickie budownictwo ludowe w fotogramach, Łowicz 1976 (nadesł. Muzeum w Łowiczu).

Świątkowski H. — Samodziały łowickie, Łowicz 1977 (nadesł. j.w.).

Targońska A. — Haft ludowy i koronka w województwie rzeszowskim, Rzeszów 1975 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Rzeszowie).

Wakaluk K. — Inowrocław w dokumencie XIX w., Inowrocław 1976 (nadesł. Muzeum im. Jana Kasprówicza w Inowrocławiu).

Warmińska rzeźba ludowa. Wystawa, Lidzbark Warmiński 1974 (nadesł. Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie).

Wiadomości Archeologiczne, t. 42, Warszawa 1977 (nadesł. Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie).

Wieliczko M. — Informator o miejscach walk i męczeństwa ludności w powiecie jasielskim w okresie II wojny światowej, Rzeszów 1975 (nadesł. Muzeum Okręgowe w Rzeszowie).

Więżniowie X Pawilonu w latach 1834—1925. Katalog stałej ekspozycji Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej, Warszawa 1975 (nadesł. Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej w Warszawie).

Woźniak D. — Klasa robotnicza w medalierstwie polskim, Legnica 1976 (nadesł. Okręgowe Muzeum Miedzi w Legnicy).

Zeylandowa M. — Kotlin w przeszłości, Poznań 1974 (nadesł. Muzeum Archeologiczne w Poznaniu).

Zeylandowa M. — Łąd — wczesnośredniowieczny gród nad Wartą, Poznań 1974 (nadesł. j.w.).

(now.)

Uczestnicy spotkania autorskiego z Kiejstutem Bereźnickim na jego wystawie w grudziądzkim Muzeum

Wydawnictwo Muzeum w Grudziądzu, ul. Wodna 3/5, tel. 20207.

Nakład 400 egz.